Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (drugo vijeće)

19. rujna 2024. * [i]

[Tekst ispravljen rješenjem od 30. siječnja 2025.]

„Zahtjev za prethodnu odluku – Tržišno natjecanje – Članak 101. UFEU-a – Sporazumi između poduzetnika – Ugovori sklopljeni između internetske platforme za rezervaciju i hotelijera – Klauzule o paritetu cijena – Akcesorno ograničenje – Skupno izuzeće – Vertikalni sporazumi – Uredba (EU) br. 330/2010 – Članak 3. stavak 1. – Utvrđivanje mjerodavnog tržišta”

U predmetu C-264/23,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Rechtbank Amsterdam (Sud u Amsterdamu, Nizozemska), odlukom od 22. veljače 2023., koju je Sud zaprimio 24. travnja 2023., u postupku

Booking.com BV,

Booking.com (Deutschland) GmbH

protiv

25hours Hotel Company Berlin GmbH,

Aletto Kudamm GmbH,

Air-Hotel Wartburg Tagungs- & Sporthotel GmbH,

Andel’s Berlin Hotelbetriebs GmbH,

Angleterre Hotel GmbH & Co. KG,

Atrium Hotelgesellschaft mbH,

Azimut Hotelbetrieb Köln GmbH & Co. KG,

Barcelo Cologne GmbH,

Business Hotels GmbH,

* Jezik postupka: nizozemski

Cocoon München GmbH,

DJC Operations GmbH,

Dorint GmbH,

Eleazar Novum GmbH,

Empire Riverside Hotel GmbH & Co. KG,

Explorer Hotel Fischen GmbH & Co. KG,

Explorer Hotel Nesselwang GmbH & Co. KG,

Explorer Hotel Schönau GmbH & Co. KG,

Fleming's Hotel Management und Servicegesellschaft mbH & Co. KG,

G. Stürzer GmbH Hotelbetriebe,

Hotel Bellevue Dresden Betriebs GmbH,

Hotel Europäischer Hof W. A. L. Berk GmbH & Co KG,

Hotel Hafen Hamburg. Wilhelm Bartels GmbH & Co. KG,

Hotel John F GmbH,

Hotel Obermühle GmbH,

Hotel Onyx GmbH,

Hotel Rubin GmbH,

Hotel Victoria Betriebs- und Verwaltungs GmbH,

Hotel Wallis GmbH,

i31 Hotel GmbH,

IntercityHotel GmbH,

ISA Group GmbH,

Kur-Cafe Hotel Allgäu GmbH,

Lindner Hotels AG,

M Privathotels GmbH & Co. KG,

Maritim Hotelgesellschaft mbH,

MEININGER Shared Services GmbH,

Oranien Hotelbetriebs GmbH,

Platzl Hotel Inselkammer KG,

prize Deutschland GmbH,

Relexa Hotel GmbH,

SANA BERLIN HOTEL GmbH,

SavFra Hotelbesitz GmbH,

Scandic Hotels Deutschland GmbH,

Schlossgarten Hotelgesellschaft mbH,

Seaside Hotels GmbH & Co. KG,

SHK Hotel Betriebsgesellschaft mbH,

Steigenberger Hotels GmbH,

Sunflower Management GmbH & Co. KG,

The Mandala Hotel GmbH,

The Mandala Suites GmbH,

THR Hotel am Alexanderplatz Berlin Betriebs- und Management GmbH,

THR III Berlin Prager-Platz Hotelbetriebs- und Beteiligungsgesellschaft mbH,

THR München Konferenz und Event Hotelbetriebs- und Management GmbH,

THR Rhein/Main Hotelbetriebs- und Beteiligungs-GmbH,

THR XI Berlin Hotelbetriebs- und Beteiligungsgesellschaft mbH,

THR XXX Hotelbetriebs- und Beteiligungs-GmbH,

Upstalsboom Hotel + Freizeit GmbH & Co. KG,

VI VADI HOTEL Betriebsgesellschaft mbH & Co. KG,

Weissbach Hotelbetriebsgesellschaft mbH,

Wickenhäuser & Egger AG,

Wikingerhof GmbH & Co. KG,

Hans-Hermann Geiling (Hotel Präsident),

Karl Herfurtner, Hotel Stadt München e.K.,

SUD (drugo vijeće),

u sastavu: A. Prechal, predsjednica vijeća, F. Biltgen, N. Wahl (izvjestitelj), J. Passer i M. L. Arastey Sahún, suci,

nezavisni odvjetnik: A. M. Collins,

tajnik: A. Lamote, administratorica,

uzimajući u obzir pisani dio postupka i nakon rasprave održane 29. veljače 2024.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za Booking.com BV i Booking.com (Deutschland) GmbH, J. K. de Pree, H. Gornall, P. W. Post i K. J. Saarloos, *advocaten*,

– za 25hours Hotel Company Berlin GmbH e.a., R. Buchmann, i V. Soyez, *Rechtsanwaälte*, H. C. E. P. J. Janssen, *advocaat*, V. Soyez, *Rechtsanwalt*, i A. P. van Oosten, *advocaten*,

– za njemačku vladu, J. Möller i P.-L. Krüger, u svojstvu agenata,

– za vladu Helenske Republike, K. Boskovits i C. Kokkosi, u svojstvu agenata,

– za španjolsku vladu, L. Aguilera Ruiz, u svojstvu agenta,

– za austrijsku vladu, J. Schmoll i E. SamoilovaJ, u svojstvu agenata,

– za Europsku komisiju, S. Baches Opi, G. Meessen i C. Zois, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 6. lipnja 2024.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 101. UFEU-a i Uredbe Komisije (EU) br. 330/2010 od 20. travnja 2010. o primjeni članka 101. stavka 3. [UFEU-a] na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađenih djelovanja (SL 2010., L 102, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 270.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između društava Booking.com BV i Booking.com (Deutschland) GmbH (u daljnjem tekstu zajedno: Booking.com), s jedne strane, i 25hours Hotel Company Berlin GmbH i 62 druga hotela sa sjedištem u Njemačkoj u vezi s valjanošću, s obzirom na članak 101. UFEU-a, klauzula o paritetu cijena kojima se koristio Booking.com u ugovorima sklopljenima s tim hotelima.

Pravni okvir

Uredba (EZ) br. 1/2003

3 Članak 11. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101. i 102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165.), naslovljen „Suradnja između [Europske k]omisije i tijela država članica nadležnih za tržišno natjecanje”, predviđa:

„1. Komisija i tijela država članica nadležna za tržišno natjecanje usko surađuju u primjeni propisa [Unije] o tržišnom natjecanju.

[…]

5. Tijela država članica nadležna za tržišno natjecanje mogu se konzultirati s Komisijom o svim slučajevima primjene prava [Unije].

[…]”

Uredba br. 330/2010

4 U skladu s njezinim člankom 10. drugim stavkom, Uredba br. 330/2010 prestala je vrijediti 31. svibnja 2022.

5 Uvodne izjave 5. i 9. te uredbe glasile su:

„(5) Pogodnost skupnog izuzeća utvrđenu ovom Uredbom treba ograničiti na vertikalne sporazume za koje se s dostatnom sigurnošću može pretpostaviti da ispunjavaju uvjete iz članka 101. stavka 3. [UFEU-a].

[…]

(9) Kada tržišni udjel premašuje prag od 30 %, ne može se pretpostaviti da će vertikalni sporazumi obuhvaćeni člankom 101. stavkom 1. [UFEU-a] imati uobičajeno objektivne pozitivne učinke takve vrste i opsega da bi mogli kompenzirati nepovoljne učinke koje ti sporazumi imaju za tržišno natjecanje. Istodobno, ne može se pretpostaviti da su ti sporazumi ili obuhvaćeni člankom 101. stavkom 1. [UFEU-a] ili da oni ispunjavaju uvjete iz članka 101. stavka 3. [UFEU-a].”

6 U skladu s člankom 1. stavkom 1. točkom (a) navedene uredbe:

„Za potrebe ove [u]redbe primjenjuju se sljedeće definicije:

(a) ‚vertikalni sporazum' znači bilo koji sporazum ili usklađeno djelovanje između dva ili više poduzetnika koji za potrebe sporazuma ili usklađenog djelovanja djeluju na različitim razinama proizvodnog ili distribucijskog lanca u odnosu na uvjete po kojima stranke sporazuma mogu kupovati, prodavati ili preprodavati određene robe ili usluge".

7 Članak 2. te uredbe određivao je:

„1. Na temelju članka 101. stavka 3. [UFEU-a] i podložno odredbama ove Uredbe, članak 101. stavak 1. [UFEU-a] se ne primjenjuje na vertikalne sporazume.

Ovo izuzeće se primjenjuje ako takvi sporazumi sadržavaju vertikalna ograničenja.

[…]"

8 Članak 3. stavak 1. Uredbe br. 330/2010 glasio je:

„Izuzeće iz članka 2. primjenjuje se pod uvjetom da tržišni udjel dobavljača na mjerodavnom tržištu, na kojem prodaje robu ili usluge koji su predmet sporazuma, nije veći od trideset posto (30 %), a tržišni udjel kupca na mjerodavnom tržištu na kojem kupuje robu ili usluge koji su predmet sporazuma nije veći od trideset posto (30 %)."

Direktiva 2014/104/EU

9 Članak 1. Direktive 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije (SL 2014., L 349, str. 1.), naslovljen „Predmet i područje primjene", predviđa:

„1. Ovom se Direktivom utvrđuju određena pravila potrebna kako bi se osiguralo da svatko tko je pretrpio štetu prouzročenu kršenjem prava tržišnog natjecanja od strane poduzetnika ili udruženja poduzetnika može učinkovito ostvariti pravo na zahtijevanje potpune naknade za tu štetu od tog poduzetnika ili udruženja. Njom se utvrđuju pravila kojima se potiče neometano tržišno natjecanje na unutarnjem tržištu te uklanjaju prepreke za njegovo pravilno funkcioniranje osiguravanjem jednakovrijedne zaštite u cijeloj [Europskoj u]niji svakome tko je pretrpio takvu štetu.

2. Ovom se Direktivom utvrđuju pravila za koordinaciju provedbe pravila tržišnog natjecanja od strane tijela nadležnih za tržišno natjecanje i provedbe tih pravila u postupcima za naknadu štete pred nacionalnim sudovima."

10 U skladu s člankom 9. te direktive, naslovljenim „Učinak nacionalnih odluka":

„1. Države članice osiguravaju da se kršenje prava tržišnog natjecanja koje je pravomoćnom odlukom utvrdilo nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje ili žalbeni sud smatra nepobitno dokazanim za potrebe postupka za naknadu štete pokrenutog pred njihovim

nacionalnim sudovima u skladu s člankom 101. ili 102. UFEU-a ili u skladu s nacionalnim pravom tržišnog natjecanja.

2. Države članice osiguravaju da se, u slučaju kada je pravomoćna odluka iz stavka 1. donesena u drugoj državi članici, ta pravomoćna odluka može, u skladu s nacionalnim pravom, iznijeti pred njihovim nacionalnim sudovima barem kao dokaz *prima facie* da je došlo do kršenja prava tržišnog natjecanja te da se prema potrebi može procjenjivati zajedno s bilo kojim drugim dokazima koje podnesu stranke.

3. Ovim člankom ne dovode se u pitanje prava i obveze nacionalnih sudova iz članka 267. UFEU-a."

Glavni postupak i prethodna pitanja

11 Booking.com BV, društvo osnovano 1996. u skladu s nizozemskim pravom, sa sjedištem u Amsterdamu (Nizozemska), nudi globalnu uslugu posredovanja za rezervaciju putem svoje internetske platforme booking.com. U njegovim djelatnostima podupiru ga društva kćeri sa sjedištem u drugim državama članicama, među ostalim u Njemačkoj društvo Booking.com (Deutschland).

12 Društvo Booking.com nije ni dobavljač ni kupac usluga smještaja. Ono ne određuje smještaje ni s njima povezane cijene koji se nude na njegovoj platformi jer te elemente određuju smještajni objekti. Društvo Booking.com na svojoj platformi stoga samo povezuje smještajne objekte i putnike.

13 Usluge koje nudi platforma kojom upravlja društvo Booking.com besplatne su za putnike. Hoteli plaćaju proviziju društvu Booking.com u slučaju da potrošač rezervira preko te platforme i ne otkaže rezervaciju. Neovisno o navedenoj platformi, ti se hoteli mogu koristiti alternativnim prodajnim kanalima.

14 Prilikom ulaska na njemačko tržište tijekom 2006. društvo Booking.com, kao i druge platforme za rezervaciju hotelskog smještaja (također nazvane „Online Travel Agency" (internetska putnička agencija, u daljnjem tekstu: IPA)) u opće uvjete sporazuma sklopljenih s pružateljima usluga smještaja informacija na poslužitelju uključilo je tzv. „široku klauzulu o paritetu". Na temelju te odredbe tim pružateljima usluga nije bilo dopušteno nuditi, preko vlastitih prodajnih kanala ili prodajnih kanala kojima upravljaju treće osobe, uključujući konkurentske IPA-ove, sobe po cijeni nižoj od one ponuđene na internetskoj stranici društva Booking.com.

15 Odlukom od 20. prosinca 2013. Bundeskartellamt (Savezni ured za zaštitu tržišnog natjecanja, Njemačka) u biti je zaključio da je široka klauzula paritetu koju upotrebljava društvo Hotel Reservation Service Robert Ragge GmbH (u daljnjem tekstu: HRS), jedan od IPA-ova koji provode svoju djelatnost na njemačkom tržištu, protivna zabrani zabranjenih sporazuma u pravu Unije i njemačkom pravu te je naložio prestanak njegove uporabe.

16 Tijekom 2013. taj je ured također pokrenuo istragu o širokoj klauzuli o paritetu koju je upotrebljavalo društvo Booking.com, a koja je bila slična onoj koju je upotrebljavao HRS.

17 Oberlandesgericht Düsseldorf (Visoki zemaljski sud u Düsseldorfu, Njemačka) presudom od 9. siječnja 2015. odbio je tužbu koju je HRS podnio protiv odluke navedenog ureda od 20. prosinca 2013. Ta presuda, protiv koje nije podnesen pravni lijek, postala je pravomoćna.

18 Društvo Booking.com se 1. srpnja 2015., u suradnji s francuskim, talijanskim i švedskim uredima za zaštitu tržišnog natjecanja, obvezalo da će iz svojih općih uvjeta izbrisati široku klauzulu o paritetu kako bi je zamijenilo „uskom" klauzulom o paritetu, na temelju koje zabrana pružateljima usluga smještaja da nude svoje sobe po povoljnijim cijenama od onih ponuđenih na platformi Booking.com vrijedi samo za ponude koje su podnijeli njihovi vlastiti prodajni kanali.

19 [Kako je ispravljeno rješenjem od 30. siječnja 2025.] Odlukom od 22. prosinca 2015., donesenom nakon savjetovanja s Komisijom na temelju članka 11. stavka 4. Uredbe br. 1/2003, Savezni ured za zaštitu tržišnog natjecanja ocijenio je da je takva uska klauzula o paritetu također protivna zabrani zabranjenih sporazuma u pravu Unije i njemačkom pravu te je društvu Booking.com naložio prestanak njezine primjene. Taj je ured u biti smatrao da takve klauzule ograničavaju tržišno natjecanje i na tržištu pružanja usluga smještaja i na tržištu pružanja usluga internetskog posredovanja putem platformi pružateljima usluga smještaja. Navedeni ured također je smatrao, s jedne strane, da zbog znatnog udjela društva Booking.com na predmetnom tržištu te klauzule nisu mogle biti izuzete na temelju Uredbe br. 330/2010 i, s druge strane, da nisu bili ispunjeni ni uvjeti primjene pojedinačnog izuzeća na temelju članka 101. stavka 3. UFEU-a.

20 Presudom od 4. lipnja 2019. Oberlandesgericht Düsseldorf (Visoki zemaljski sud u Düsseldorfu) djelomično je prihvatio tužbu koju je društvo Booking.com podnijelo protiv navedene odluke od 22. prosinca 2015. Taj je sud, među ostalim, smatrao da uska klauzula o paritetu doduše ograničava tržišno natjecanje, ali se ipak može, kao akcesorno ograničenje, smatrati nužnom kako bi se društvu Booking.com omogućilo da primi pravičnu naknadu za svoje pružanje usluga. Stoga bi bilo nepošteno da se smještajni objekti registriraju na platformi za rezervaciju društva Booking.com, a potom potaknu klijente da rezerviraju izravno od njih nudeći bolje cijene na vlastitoj stranici. Prema mišljenju navedenog suda, mogućnost da smještajni objekti prenesu rezervacije na vlastite sustave rezervacija predstavlja dovoljno opravdanje da društvo Booking.com ugovorno spriječi te smještajne objekte da obavljaju djelatnosti „parazitiranja" (*free riding*). Stoga se ta klauzula, prema mišljenju tog suda, ne može smatrati protivnom zabrani zabranjenih sporazuma predviđenoj u nacionalnom pravu i članku 101. stavku 1. UFEU-a.

21 Tijekom 2020. Hotelverband Deutschland e.V., udruga koja predstavlja više od 2600 hotela, podnio je Landgerichtu Berlin (Zemaljski sud u Berlinu, Njemačka) protiv društva Booking.com tužbu za naknadu štete koju su članovi te udruge navodno pretrpjeli zbog klauzula o paritetu cijena.

22 Odlukom od 18. svibnja 2021. Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka), kojem je Savezni ured za zaštitu tržišnog natjecanja podnio žalbu, poništio je odluku Oberlandesgerichta Düsseldorf (Visoki zemaljski sud u Düsseldorfu) od 4. lipnja 2019. Smatrao je da uska klauzula o paritetu znatno ograničava tržišno natjecanje na tržištu internetskih platformi za rezervaciju hotelskog smještaja te na tržištu hotelskog smještaja. Takva se klauzula nije mogla kvalificirati kao „akcesorno ograničenje" jer nije utvrđeno da bi bez nje profitabilnost društva Booking.com bila ugrožena. Ta se klauzula nije mogla ni izuzeti na temelju Uredbe br. 330/2010 ili bilo kojeg drugog izuzeća od zabrane zabranjenih sporazuma u pravu Unije i njemačkom pravu.

23 Društvo Booking.com podnijelo je 23. listopada 2020. Rechtbanku Amsterdam (Sud u Amsterdamu, Nizozemska), sudu koji je uputio zahtjev u ovom predmetu, zahtjev za utvrđenje, s jedne strane, da klauzule o paritetu koje upotrebljava nisu protivne članku 101. UFEU-a i, s druge strane, da tuženici u glavnom postupku nisu pretrpjeli štetu zbog tih klauzula. Potonji su protutužbom od tog suda zatražili, s jedne strane, da utvrdi da je društvo Booking.com povrijedilo članak 101. UFEU-a i, s druge strane, da mu naloži plaćanje naknade štete zbog povrede članka 101. UFEU-a.

24 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, koji se proglasio nadležnim za odlučivanje u predmetu međupresudom od 26. listopada 2022., postavlja se, kao prvo, pitanje treba li klauzule o paritetu cijena, kako široke tako i uske, koje su unesene u ugovore sklopljene između IPA-ova i povezanih pružatelja usluga smještaja, u svrhu primjene članka 101. stavka 1. UFEU-a, kvalificirati kao „akcesorna ograničenja”.

25 Sud koji je uputio zahtjev napominje da se Sud do danas nije izjasnio o tome mogu li takve klauzule, na temelju kojih internetska platforma za rezervaciju sprječava pružatelje usluga smještaja povezane s tom platformom da naplaćuju niže cijene – ovisno o slučaju na svim prodajnim kanalima ili na određenim drugim prodajnim kanalima – od onih koje se nude na toj platformi, kao akcesorna ograničenja, izuzeti iz područja primjene zabrane zabranjenih sporazuma iz članka 101. stavka 1. UFEU-a. Međutim, to pitanje dovodi do različitih analiza, što bi moglo dovesti do donošenja proturječnih odluka.

26 U tom se pogledu taj sud pita može li se društvo Booking.com zaštititi od opasnosti od parazitiranja. Iz sudske prakse na koju se pozivaju tužitelji u glavnom postupku osobito proizlazi da nije potrebno dokazati da povreda ugovornog ograničenja dovodi u opasnost održivost poduzetnika, nego da je dovoljno da je ona „ugrožena”. Također valja istaknuti da su u međuvremenu i uska klauzula o paritetu i široka klauzula o paritetu zabranjene zakonom u Belgiji, Francuskoj, Italiji i Austriji te da se postupak koji je trenutačno u tijeku pred Landgerichtom Berlin (Zemaljski sud u Berlinu) odnosi na isto pitanje kao i ono o kojem je riječ u ovom postupku.

27 Kao drugo, u slučaju da treba smatrati kako se sporne odredbe o paritetu ne mogu kvalificirati kao „akcesorno ograničenje”, sud koji je uputio zahtjev smatra da bi se tada postavilo pitanje mogu li se te klauzule izuzeti. Međutim, za potrebe primjene Uredbe br. 330/2010 potrebno je znati kako definirati tržište predmetnih proizvoda. U ovom slučaju sud koji je uputio zahtjev smatra da je način utvrđivanja mjerodavnog tržišta, koje je „višestrano”, nejasan.

28 U tim je okolnostima Rechtbank Amsterdam (Sud u Amsterdamu) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li široku i usku klauzulu o paritetu cijena za potrebe [primjene] članka 101. stavka 1. UFEU-a smatrati akcesornim ograničenjem?

2. Na koji način prilikom primjene Uredbe [br.] 330/2010 treba utvrditi mjerodavno tržište ako se transakcije obavljaju preko [IPA-a] na kojem smještajni objekti mogu nuditi sobe i stupiti u kontakt s putnicima, koji pak mogu rezervirati sobu preko navedene platforme?”

Dopuštenost zahtjeva za prethodnu odluku

29 Dopuštenost zahtjeva za prethodnu odluku osporavana je zbog triju razloga.

30 Kao prvo, prema mišljenju tuženika u glavnom postupku, taj zahtjev ne ispunjava zahtjeve iz članka 94. Poslovnika Suda jer sud koji je uputio zahtjev nije precizno i potpuno opisao činjenični kontekst postavljenih pitanja.

31 U tom pogledu, iz cjelovitog tumačenja zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da je sud koji je uputio zahtjev u dovoljnoj mjeri utvrdio činjenični i pravni okvir svojeg zahtjeva za tumačenje kako bi se omogućilo zainteresiranim strankama da podnesu očitovanja u skladu s člankom 23. Statuta Suda Europske unije, a Sudu da na navedeni zahtjev dade koristan odgovor. Konkretno, taj je sud jasno naveo odluke koje su donijeli Savezni ured za zaštitu tržišnog natjecanja i njemački sudovi u okviru sporova između IPA-ova i hotela u Njemačkoj.

32 Prvi razlog nedopuštenosti koji su istaknuli tuženici u glavnom postupku stoga treba odbiti.

33 Kao drugo, i tuženici u glavnom postupku i njemačka vlada tvrde da se zahtjev za prethodnu odluku odnosi na isključivo hipotetska pitanja koja nisu povezana s glavnim postupkom. Oni tvrde da je problematiku na kojoj se temelje prethodna pitanja već obradio Savezni ured za zaštitu tržišnog natjecanja u odlukama od 20. prosinca 2013. i 22. prosinca 2015. u pogledu širokih klauzula o paritetu i uskih klauzula o paritetu, koje su u konačnici potvrđene odlukama Oberlandesgerichta Düsseldorf (Visoki zemaljski sud u Düsseldorfu) od 9. siječnja 2015. i Bundesgerichtshofa (Savezni vrhovni sud) od 18. svibnja 2021. Međutim, budući da, među ostalim, sud koji je uputio zahtjev treba, na temelju odredbi članka 9. Direktive 2014/104, uzeti u obzir te odluke i te presude, valjalo bi propitati nužnost postavljanja tih prethodnih pitanja.

34 U tom pogledu valja podsjetiti na to da je isključivo na nacionalnom sudu pred kojim se vodi postupak i koji mora preuzeti odgovornost za sudsku odluku koja će biti donesena da, uzimajući u obzir posebnosti predmeta, ocijeni nužnost prethodne odluke za donošenje svoje presude i relevantnost pitanja koja postavlja Sudu. Posljedično, s obzirom na to da se postavljena pitanja odnose na tumačenje određenog pravnog pravila Unije, Sud je u načelu dužan donijeti odluku (presude od 9. srpnja 2020., Santen, C-673/18, EU:C:2020:531, t. 26. i navedena sudska praksa i od 6. listopada 2021., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, t. 27.).

35 Iz toga slijedi da, s obzirom na to da pitanja o pravu Unije uživaju presumpciju relevantnosti, Sud može odbiti odlučivati o zahtjevu za prethodnu odluku koji je uputio nacionalni sud samo ako je očito da zatraženo tumačenje prava Unije nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom spora u glavnom postupku, ako je problem hipotetski ili ako Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim elementima potrebnima za davanje korisnog odgovora na upućena pitanja (presude od 9. srpnja 2020., Santen, C-673/18, EU:C:2020:531, t. 27. i navedena sudska praksa i od 6. listopada 2021., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, t. 28.).

36 To u ovom predmetu nije slučaj. Odgovor koji će Sud dati na postavljena pitanja očito će uvjetovati ishod glavnog postupka.

37 U tom pogledu, iz elemenata spisa kojim Sud raspolaže proizlazi kako se čini da je glavni postupak djelomično obuhvaćen područjem primjene Direktive 2014/104, kako je definirano njezinim člankom 1. Naime, pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, glavna tužba i protutužba koje su mu podnesene ne odnose se samo na pitanje povrjeđuje li se predmetnim

klauzulama o paritetu članak 101. UFEU-a, nego i na to može li se utvrditi odgovornost tužiteljâ u glavnom postupku zbog štete koju su tuženici u glavnom postupku navodno pretrpjeli zbog takvih klauzula.

38 Međutim, člankom 9. stavkom 2. Direktive 2014/104 određuje se da, ako je postupak za naknadu štete zbog povrede prava tržišnog natjecanja pokrenut pred sudovima države članice, države članice osiguravaju da se konačne odluke nacionalnog tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili žalbenog suda druge države članice mogu predočiti kao dokaz *prima facie* o povredi prava tržišnog natjecanja.

39 Iz toga proizlazi da, čak i pod pretpostavkom da je sudu koji je uputio zahtjev stvarno podnesena tužba za naknadu štete koja ulazi u područje primjene te direktive, a što je na njemu da utvrdi, taj sud nije nužno vezan utvrđenjima o klauzulama o paritetu cijena navedenima u odlukama Saveznog ureda za zaštitu tržišnog natjecanja ili kasnijim odlukama njemačkih sudova. Mogućnost da su te odluke dokaz *prima facie* da je došlo do povrede stoga ne čini ovaj zahtjev za prethodnu odluku nedopuštenim.

40 Što se tiče pitanja mogu li i u kojoj mjeri konačne odluke donesene u Njemačkoj utjecati na ocjenu koju nacionalni sud treba provesti u pogledu usklađenosti spornih klauzula o paritetu, valja podsjetiti na to da se u članku 9. stavku 3. Direktive 2014/104 jasno navodi da odredbe stavaka 1. i 2. tog članka „ne dovode […] u pitanje prava i obveze nacionalnih sudova iz članka 267. [UFEU-a]”.

41 Osim toga, ništa ne upućuje na to da su stranke, kao što je to navedeno u točki 29. presude od 16. prosinca 1981., Foglia (244/80, EU:C:1981:302), zlouporabile prethodni postupak protivno svrsi za koju je bio predviđen. Čak i pod pretpostavkom da je krajnji cilj pokretanja postupka pred sudom koji je uputio zahtjev tužiteljâ u glavnom postupku bio spriječiti konačne odluke donesene u Njemačkoj kojima su se te klauzule smatrale protivnima članku 101. UFEU-a, samo je u iznimnim okolnostima na Sudu da ispita uvjete u kojima je nacionalni sud pred njim pokrenuo postupak kako bi provjerio vlastitu nadležnost.

42 Stoga nije očito da traženo tumačenje odredbi na koje se odnose prethodna pitanja nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom spora u glavnom postupku ni da je problem hipotetski.

43 Taj drugi razlog nedopuštenosti stoga također treba odbiti.

44 Kao treće, tuženici u glavnom postupku i njemačka vlada smatraju da se zahtjev za prethodnu odluku ne odnosi na „tumačenje” Ugovorâ i akata sekundarnog prava u smislu članka 267. UFEU-a, nego se zapravo odnosi na „primjenu” odredbi prava Unije. Naime, nije moguće odgovoriti na pitanje jesu li klauzule o paritetu cijena akcesorna ograničenja koja ne ulaze u područje primjene članka 101. stavka 1. UFEU-a na apstraktan način i neovisno o činjeničnom, pravnom i gospodarskom kontekstu u kojem se primjenjuju. Definicija mjerodavnog tržišta proizvodâ nije pravni pojam, već zahtijeva činjeničnu ocjenu.

45 U tom smislu, valja podsjetiti na to da članak 267. UFEU-a ne ovlašćuje Sud da primijeni pravila prava Unije u određenom predmetu, nego samo da odluči o tumačenju Ugovora i akata institucija, tijela, uredâ i agencija Unije. Stoga nije na Sudu da utvrđuje činjenice koje su dovele do spora u glavnom postupku i da iz njih izvodi zaključke za odluku koju je sud koji je uputio zahtjev pozvan donijeti ili da tumači predmetne nacionalne zakonske i podzakonske odredbe (presuda od 14. svibnja 2020., Bouygues travaux publics i dr., C-17/19, EU:C:2020:379, t. 51. i 52.).

46 S obzirom na navedeno, Sud može, u okviru pravosudne suradnje uvedene tim člankom, na temelju elemenata kojima raspolaže nacionalnom sudu pružiti tumačenje prava Unije koje potonjem može biti korisno u ocjeni učinaka dane odredbe tog prava (presuda Suda od 6. listopada 2021., W. Ż. (Vijeće za izvanrednu kontrolu i javne poslove pri Vrhovnom sudu – Imenovanje), C-487/19, EU:C:2021:798, t. 133. i navedena sudska praksa).

47 Konkretno, odlučujući o zahtjevima za kvalifikaciju ponašanja poduzetnika s obzirom na odredbe prava Unije u području tržišnog natjecanja, osobito na članak 101. UFEU-a, Sud je presudio da iako je na sudu koji je uputio zahtjev da konačno ocijeni ima li predmetni sporazum, uzimajući u obzir sve relevantne elemente koji obilježavaju situaciju u glavnom postupku te njezin gospodarski i pravni kontekst, za cilj ograničavanje tržišnog natjecanja, on ipak može, na temelju elemenata iz spisa kojim raspolaže, sudu koji je uputio zahtjev dati pojašnjenja koja ga usmjeravaju u njegovu tumačenju kako bi potonji mogao riješiti spor (vidjeti, među ostalim, presude od 18. studenoga 2021., Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, t. 51. i 52. i navedenu sudsku praksu i od 29. lipnja 2023., Super Bock Bebidas, C-211/22, EU:C:2023:529, t. 28. i 29.).

48 Iz toga slijedi da se ni treći razlog nedopuštenosti ne može prihvatiti.

49 S obzirom na sva prethodna razmatranja, zahtjev za prethodnu odluku je dopušten.

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

50 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 101. stavak 1. UFEU-a tumačiti na način da klauzule o paritetu, kako široke tako i uske, sadržane u sporazumima sklopljenima između internetskih platformi za rezervaciju hotelskog smještaja i pružatelja usluga smještaja ne ulaze u područje primjene te odredbe zato što su akcesorne navedenim sporazumima.

51 Prema ustaljenoj sudskoj praksi, ako se na neku transakciju ili neku djelatnost, zbog njezine neutralnosti ili zbog njezina pozitivnog učinka na tržišno natjecanje, ne primjenjuje zabrana iz članka 101. stavka 1. UFEU-a, na ograničenje gospodarske autonomije jednog ili više sudionika u toj transakciji ili djelatnosti također se ne primjenjuje navedena zabrana ako je to ograničenje objektivno nužno za izvršenje navedene transakcije ili djelatnosti i proporcionalno ciljevima jednog ili drugog (vidjeti u tom smislu presude od 11. rujna 2014., MasterCard i dr./Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, t. 89.; od 23. siječnja 2018., F. Hoffmann-La Roche i dr., C-179/16, EU:C:2018:25, t. 69.; i od 26. listopada 2023., EDP – Energias de Portugal i dr., C-331/21, EU:C:2023:812, t. 88.)

52 Stoga, kada takvo ograničenje nije moguće razlučiti od glavne transakcije ili djelatnosti a da se pritom ne ugroze postojanje i cilj te transakcije ili djelatnosti, valja ispitati usklađenost tog ograničenja s člankom 101. UFEU-a zajedno s usklađenošću glavne transakcije ili djelatnosti kojima je ono akcesorno, i to iako se, odvojeno gledano, na prvi pogled može činiti da se na takvo ograničenje primjenjuje načelo zabrane iz članka 101. stavka 1. UFEU-a (vidjeti u tom smislu presude od 11. rujna 2014., MasterCard i dr./Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, t. 90.; od 23. siječnja 2018., F. Hoffmann-La Roche i dr., C-179/16, EU:C:2018:25, t. 70.; i od 26. listopada 2023., EDP – Energias de Portugal i dr., C-331/21, EU:C:2023:812, t. 89.)

53 Kako bi se ograničenje moglo kvalificirati kao „akcesorno”, valja, kao prvo, ispitati bi li izvršenje glavne transakcije, koja nema protutržišni karakter, bilo nemoguće bez postojanja predmetnog ograničenja. Ne može se smatrati da činjenica da bi bez navedenog ograničenja tu transakciju bilo teže izvršiti ili bi je bilo manje profitabilno ostvariti to ograničenje čini „objektivno nužnim”, što je pretpostavka da bi ga se moglo smatrati akcesornim. Naime, takvo bi tumačenje dovelo do proširenja tog pojma na ograničenja koja nisu strogo nužna za izvršenje glavne transakcije. Takav bi rezultat ugrozio koristan učinak zabrane iz članka 101. stavka 1. UFEU-a (vidjeti u tom smislu presude od 11. rujna 2014., MasterCard i dr./Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, t. 91.; od 23. siječnja 2018., F. Hoffmann-La Roche i dr., C-179/16, EU:C:2018:25, t. 71.; i od 26. listopada 2023., EDP – Energias de Portugal i dr., C-331/21, EU:C:2023:812, t. 90.)

54 Kao drugo, prema potrebi valja ispitati proporcionalnost ograničenja o kojem je riječ u odnosu na ciljeve predmetne transakcije. Stoga se, u svrhu osporavanja akcesornosti nekog ograničenja, Komisija i nacionalna tijela nadležna za tržišno natjecanje mogu istražiti postoje li realna zamjenska rješenja koja manje ograničavaju tržišno natjecanje nego što to čini navedeno ograničenje. Ta zamjenska rješenja ne ograničavaju se na situaciju nepostojanja ograničenja o kojem je riječ, već mogu obuhvaćati i druge utemeljene hipotetske slučajeve, a osobito realne situacije koje bi mogle nastati u slučaju nepostojanja navedenog ograničenja (vidjeti u tom smislu presudu od 11. rujna 2014., MasterCard i dr./Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, t. 107. do 111.).

55 Važno je pojasniti da treba razlikovati pojam „akcesorna ograničenja” kako je ispitan u okviru članka 101. stavka 1. UFEU-a i izuzeće na temelju članka 101. stavka 3. UFEU-a. Za razliku od potonjeg, uvjet koji se odnosi na objektivnu nužnost, kako bi se ograničenje kvalificiralo kao „akcesorno”, u svrhu primjene članka 101. stavka 1. UFEU-a, ne podrazumijeva odvagivanje učinaka koji pospješuju tržišno natjecanje i protutržišnih učinaka nekog sporazuma. Naime, tek se u okviru članka 101. stavka 3. UFEU-a može provesti to odvagivanje (vidjeti u tom smislu presudu od 11. rujna 2014., MasterCard i dr./Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, t. 93.).

56 U ovom je slučaju načelno isključivo na sudu koji je uputio zahtjev, uzimajući u obzir sve činjenične elemente koji su mu podneseni, da utvrdi jesu li ispunjeni uvjeti za utvrđivanje postojanja akcesornog ograničenja. On može, među ostalim, uzeti u obzir, u skladu s člankom 9. stavkom 2. Direktive 2014/104, kada je pred njim pokrenut postupak obuhvaćen područjem primjene te direktive, kako je definirano u njezinu članku 1. stavku 2., pravomoćne odluke nacionalnog tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili žalbenog suda.

57 Sud je unatoč tome ovlašten sudu koji je uputio zahtjev pružiti informacije koje će ga voditi u ispitivanju objektivne neophodnosti ograničenja u odnosu na glavnu transakciju.

58 Naime, takvo ispitivanje, za razliku od ispitivanja koje se zahtijeva u okviru odvagivanja učinaka koji pospješuju tržišno natjecanje i protutržišnih učinaka sporazuma u svrhu primjene članka 101. stavka 3. UFEU-a, ima relativno općenit i apstraktan karakter koji ne zahtijeva isključivo činjeničnu ocjenu.

59 Kao prvo, čini se da je glavna transakcija o kojoj je riječ u ovom slučaju, odnosno pružanje usluga internetske rezervacije hotelskog smještaja putem platformi kao što je Booking.com, imala neutralan odnosno pozitivan učinak na tržišno natjecanje. Te usluge dovode do znatnog poboljšanja učinkovitosti omogućujući, s jedne strane, potrošačima da imaju pristup širokom

rasponu ponuda za smještaj i da jednostavno i brzo uspoređuju te ponude prema različitim kriterijima i, s druge strane, pružateljima usluga smještaja informacija da steknu veću vidljivost i time povećaju broj potencijalnih korisnika.

60 Kao drugo, nije, međutim, utvrđeno da su klauzule o cjenovnom paritetu, s jedne strane, objektivno neophodne za izvršenje te glavne transakcije i, s druge strane, da su proporcionalne u odnosu na cilj koji se njome želi postići.

61 U tom pogledu, kad je riječ o širokim klauzulama o paritetu, koje zabranjuju partnerskim hotelima navedenima na platformi za rezervaciju da na svojim prodajnim kanalima ili prodajnim kanalima kojima upravljaju treće osobe nude sobe po cijeni nižoj od one ponuđene na navedenoj platformi, one nisu objektivno neophodne glavnoj transakciji pružanja usluga rezervacije hotela na internetu ni proporcionalne u odnosu na njezin cilj.

62 Naime, ne postoji nikakva bitna veza između održivosti glavne djelatnosti platforme za rezervaciju hotelskog smještaja i uvođenja takvih klauzula, koje očito proizvode znatne ograničavajuće učinke. Takve klauzule, osim činjenice da mogu smanjiti tržišno natjecanje između različitih platformi za rezervaciju hotelskog smještaja, uključuju rizik od istiskivanja malih i novih platformi.

63 U okolnostima glavnog postupka isto vrijedi za uske klauzule o paritetu kojima se partnerskim pružateljima usluga smještaja zabranjuje samo da na svojim internetskim kanalima nude noćenje javnosti po cijeni nižoj od one koja se nudi na platformi za rezervaciju hotelskog smještaja. Iako potonje klauzule dovode, *prima facie*, do manjeg ograničenja tržišnog natjecanja i cilj im je rješavanje problema parazitiranja koji osobito navodi društvo Booking.com u glavnom predmetu, ne čini se da su one objektivno neophodne za osiguranje ekonomske održivosti platforme za rezervaciju hotelskog smještaja.

64 Točno je da se u okviru glavnog postupka tvrdilo da se klauzulama o paritetu nastoji spriječiti, s jedne strane, pružatelje usluga smještaja da nepošteno i bez protučinidbe koriste usluge i vidljivost koje nudi platforma za rezervaciju hotelskog smještaja i, s druge strane, da se ulaganja u razvoj funkcija pretraživanja i usporedbe te platforme ne mogu amortizirati.

65 Međutim, kao što to proizlazi iz sudske prakse navedene u točki 55. ove presude, primjena pojma „akcesorno ograničenje”, kojim se utvrđuje podliježe li neko protutržišno ograničenje zabrani iz članka 101. stavka 1. UFEU-a, ne smije uzrokovati miješenje između, s jedne strane, uvjetâ iz sudske prakse da bi se – u svrhu primjene članka 101. stavka 1. UFEU-a – ograničenje kvalificiralo akcesornim, i, s druge strane, kriterija nužnosti iz članka 101. stavka 3. UFEU-a, koji omogućuje da se to ograničenje tretira kao iznimku.

66 Naime, iz sudske prakse navedene u točkama 51. do 55. ove presude proizlazi da, prilikom ispitivanja objektivne nužnosti ograničenja u odnosu na glavnu transakciju, nije riječ o analizi je li, s obzirom na konkurentsku situaciju na predmetnom tržištu, takvo ograničenje potrebno kako bi se osigurao komercijalni uspjeh glavne transakcije, nego o utvrđivanju je li u posebnom okviru te transakcije predmetno ograničenje nužno za izvršenje navedene transakcije.

67 Kvalifikaciju ograničenja kao „akcesornog”, koje ne podliježe zabrani iz članka 101. stavka 1. UFEU-a, Sud je naime predvidio samo u slučajevima u kojima je ostvarenje glavne transakcije nužno bilo ugroženo bez takvog ograničenja. Također, samo su se ograničenja koja su sama po sebi bila nužna kako bi se glavna transakcija u svakom slučaju mogla provesti mogla kvalificirati kao „akcesorna ograničenja”.

68 To je bio slučaj u predmetu u kojem je donesena presuda od 11. srpnja 1985., Remia i dr./Komisija (42/84, EU:C:1985:327, t. 19. i 20.), u kojoj je Sud smatrao da je klauzula o zabrani tržišnog natjecanja objektivno nužna za provedbu prijenosa poduzećâ jer je, u nedostatku takve klauzule, i ako prodavatelj i kupac nakon prijenosa ostanu u tržišnom natjecanju, očito da se sporazum o prijenosu poduzeća ne bi mogao realizirati. Naime, smatralo se da prodavatelj, koji osobito dobro poznaje posebnosti prenesenog poduzeća, zadržava mogućnost da sebi ponovno privuče svoje bivše klijente odmah nakon prijenosa i da time to poduzeće učini neodrživim.

69 To je također bio slučaj s određenim ograničenjima iz predmeta u kojem je donesena presuda od 28. siječnja 1986., Pronuptia de Paris (C-161/84, EU:C:1986:41). U toj je presudi Sud ocijenio da klauzule ugovora o franšizi distribucije koje su nužne za funkcioniranje sustava franšize ne predstavljaju ograničenja tržišnog natjecanja. To je bio slučaj s klauzulama koje su sprječavale da preneseno znanje i iskustvo i pomoć koju pruža davatelj franšize koriste konkurentima. Isto tako, klauzulama je bio organiziran nadzor nužan za očuvanje identiteta i ugleda franšizne mreže, simbolizirane znakom davatelja franšize (točke 16. i 17. navedene presude).

70 Sud je također presudio, u presudi od 19. travnja 1988., Erauw-Jacquery (C-27/87, EU:C:1988:183, t. 11.), da je klauzula, unesena u sporazum o umnožavanju i prodaji sjemena za koje je jedna od stranaka nositelj ili opunomoćenik nositelja određenih oplemenjivačkih prava na biljne sorte, a koji stjecatelju licencije zabranjuje prodaju i izvoz osnovnog sjemena, u skladu s člankom 85. stavkom 1. UEZ-a (koji je postao članak 101. stavak 1. UFEU-a) jer je bila potrebna kako bi se oplemenjivačima omogućilo da odaberu ovlaštene trgovce koji pripremaju sjeme za prodaju.

71 Sud je također u presudama od 15. prosinca 1994., DLG (C-250/92, EU:C:1994:413, t. 45.) i od 12. prosinca 1995., Oude Luttikhuis i dr. (C-399/93, EU:C:1995:434, t. 20.) smatrao da određena ograničenja nametnuta članovima zadruge za kupnju ili poljoprivredne zadruge, poput onih koja im zabranjuju da budu dio drugih oblika organizirane suradnje u izravnom tržišnom natjecanju s njima ili onih koja predviđaju sustav otpremnine, nisu bila obuhvaćena zabranom koja je sada predviđena člankom 101. stavkom 1. UFEU-a jer su, među ostalim, predmetne statutarne odredbe bile ograničene na ono što je nužno da bi se osiguralo dobro funkcioniranje predmetne zadruge i poduprla njezina ugovorna snaga u odnosu na proizvođače.

72 U ovom slučaju, okolnost da nepostojanje klauzula o paritetu koje nameće platforma za rezervaciju hotelskog smještaja može eventualno imati negativne posljedice na profitabilnost usluga koje nudi ta platforma ne podrazumijeva sama po sebi to da se te klauzule moraju smatrati objektivno nužnima. Čini se da se takva okolnost, ako je utvrđena, odnosi na poslovni model koji slijedi internetska platforma za rezervaciju, koja se, među ostalim, odlučila za ograničenje razine naknada koje plaćaju povezani pružatelji usluga smještaja kako bi se povećala količina ponuda podnesenih na toj platformi i ojačali neizravni mrežni učinci koje to stvara.

73 Također, činjenica da su klauzule o paritetu cijena usmjerene na borbu protiv eventualnih pojava parazitiranja i da su nužne za jamčenje povećanja učinkovitosti ili osiguranje poslovnog uspjeha glavne transakcije, pod pretpostavkom da je točna, ne omogućuje da se te klauzule kvalificira kao „akcesorna ograničenja” u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a. Ta se činjenica može uzeti u obzir samo u okviru primjene članka 101. stavka 3. UFEU-a.

74 Iako je relativno apstraktno, ispitivanje objektivne nužnosti ograničenja u odnosu na glavnu transakciju može se, među ostalim, temeljiti na hipotetskoj analizi koja omogućuje ispitivanje načina na koji bi usluge internetskog posredovanja funkcionirale da nije bilo klauzule o paritetu (vidjeti u tom smislu presudu od 11. rujna 2014., MasterCard i dr./Komisija, C-382/12 P,

EU:C:2014:2201, t. 164.). Međutim, iz elemenata spisa kojim raspolaže Sud proizlazi da, iako su klauzule o paritetu, kako široke tako i uske, zabranjene u više država članica, pružanje usluga društva Booking.com nije bilo ugroženo.

75 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na prvo pitanje valja odgovoriti tako da članak 101. stavak 1. UFEU-a treba tumačiti na način da klauzule o paritetu, kako široke tako i uske, sadržane u sporazumima sklopljenima između internetskih platformi za rezervaciju hotelskog smještaja i pružatelja usluga smještaja ne ulaze u područje primjene te odredbe zato što su akcesorne navedenim sporazumima.

Drugo pitanje

76 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita na koji način u svrhu primjene članka 3. stavka 1. Uredbe br. 330/2010 treba definirati mjerodavno tržište proizvoda u situaciji u kojoj platforma za rezervaciju hotelskog smještaja služi kao posrednik u transakcijama sklopljenima između pružatelja usluga smještaja i potrošačâ.

77 Na temelju članka 3. stavka 1. Uredbe br. 330/2010, izuzeće predviđeno njezinim člankom 2. primjenjuje se pod uvjetom da tržišni udjel dobavljača na mjerodavnom tržištu na kojem prodaje ugovornu robu ili usluge nije veći od 30 %, a tržišni udjel kupca na mjerodavnom tržištu na kojem kupuje ugovornu robu ili usluge nije veći od 30 %.

78 Prag tržišnog udjela predviđen tom odredbom ima za cilj, kao što to potvrđuje uvodna izjava 5. te uredbe, ograničiti pogodnost skupnog izuzeća na vertikalne sporazume za koje se s dostatnom sigurnošću može pretpostaviti da ispunjavaju uvjete iz članka 101. stavka 3. UFEU-a. Kao što je to navedeno u uvodnoj izjavi 9. te uredbe, kada tržišni udjel premašuje prag od 30 %, ne može se pretpostaviti da će vertikalni sporazumi obuhvaćeni člankom 101. stavkom 1. Ugovora imati uobičajeno objektivne pozitivne učinke takve vrste i opsega da bi mogli kompenzirati nepovoljne učinke koje ti sporazumi imaju za tržišno natjecanje.

79 U tom pogledu, sud koji je uputio zahtjev pošao je od pretpostavke prema kojoj su ograničenja tržišnog natjecanja uzrokovana predmetnim klauzulama o paritetu cijena dio „vertikalnog sporazuma” koji je, u skladu s člankom 1. stavkom 1. točkom (a) Uredbe br. 330/2010, definiran kao „bilo koji sporazum ili usklađeno djelovanje između dvaju ili više poduzetnika koji za potrebe sporazuma ili usklađenog djelovanja djeluju na različitim razinama proizvodnog ili distribucijskog lanca u odnosu na uvjete po kojima strane sporazuma mogu kupovati, prodavati ili preprodavati određene robe ili usluge”.

80 Od Suda se stoga samo traži da pruži smjernice o elementima tumačenja koje treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja mjerodavnog tržišta kada je, kao u glavnom predmetu, riječ o uslugama internetskog posredovanja, pri čemu valja pojasniti da takva definicija, koja zahtijeva uzimanje u obzir uvjeta tržišnog natjecanja te strukture potražnje i ponude na predmetnom tržištu, uvelike ovisi o detaljnom činjeničnom ispitivanju koje može provesti samo sud koji je uputio zahtjev. To vrijedi tim više što je potonji sud Sudu dostavio svega ponešto elemenata i što Sud stoga ne može strogo definirati tržište predmetnih proizvoda.

81 Kao što je navedeno kako u točki 2. Obavijesti Komisije o utvrđivanju mjerodavnog tržišta za potrebe prava tržišnog natjecanja Zajednice iz 1997. (SL 1997., C 372, str. 5.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 18.) tako i u točki 6. revidirane Obavijesti

Komisije o definiciji mjerodavnog tržišta za potrebe prava tržišnog natjecanja Unije (SL 2024., C 1645, str. 1.), definicija tržišta omogućuje utvrđivanje i određivanje granica tržišnog natjecanja među predmetnim poduzetnicima.

82 U vezi s tržištem dotičnih proizvoda, o kojemu je jedino riječ u okviru ovog pitanja, iz sudske prakse Suda proizlazi da pojam relevantnog tržišta znači da djelotvorno tržišno natjecanje može postojati između proizvoda i usluga koji su njihov dio, što podrazumijeva dovoljan stupanj međuzamjenjivosti radi iste uporabe među svim proizvodima ili uslugama koje su dio istog tržišta. Međuzamjenjivost ili zamjenjivost ne ocjenjuje se samo u odnosu na objektivne značajke predmetnih proizvoda i usluga. Također valja uzeti u obzir uvjete tržišnog natjecanja i strukturu potražnje i ponude na tržištu (presude od 23. siječnja 2018., F. Hoffmann-La Roche i dr., C-179/16, EU:C:2018:25, t. 51. i navedena sudska praksa i od 30. siječnja 2020., Generics (UK) i dr., C-307/18, EU:C:2020:52, t. 129.).

83 U ovom slučaju sud koji je uputio zahtjev u konačnici želi znati je li, kao što je to odlučeno u okviru postupaka pokrenutih u Njemačkoj, mjerodavno tržište proizvoda za primjenu praga tržišnog udjela predviđenog Uredbom br. 330/2010 „tržište hotelskih platformi”, definirano kao tržište na kojem internetske platforme za rezervaciju hotelskog smještaja nude usluge posredovanja pružateljima usluga smještaja ili je predmetno tržište šire od tržišta portala za rezervaciju hotelskog smještaja.

84 U tom pogledu, kao što je to navedeno u točki 95. revidirane Obavijesti iz točke 81. ove presude, kada je riječ o višestranim platformama, moguće je utvrditi mjerodavno tržište proizvoda za proizvode koje nudi platforma u cjelini, tako da ono obuhvaća sve skupine korisnika (ili više njih), ili pak različita mjerodavna tržišta proizvoda (iako međusobno povezana) za proizvode koji se nude na svakoj strani platforme. Ovisno o okolnostima slučaja, kada postoje znatne razlike u mogućnostima zamjene na različitim stranama platforme, može biti primjerenije utvrditi zasebna tržišta. Kako bi se utvrdilo postoje li takve razlike, mogu se uzeti u obzir čimbenici poput činjenice da se poduzetnici koji nude zamjenske proizvode za svaku korisničku skupinu razlikuju, stupnja diferencijacije na svakoj strani (ili percepcije svake skupine korisnika), čimbenika ponašanja kao što su odluke o smještaju svake skupine korisnika i prirodi platforme.

85 Kako bi se utvrdio tržišni udio društva Booking.com kao pružatelja usluga internetskog posredovanja za pružatelje usluga smještaja u svrhu primjene članka 3. stavka 1. Uredbe br. 330/2010, valja dakle ispitati jesu li druge vrste usluga posredovanja i drugi prodajni kanali zamjenjivi s uslugama posredovanja s obzirom na potražnju, s jedne strane, pružatelja usluga smještaja za tim uslugama posredovanja i, s druge strane, krajnjih potrošača.

86 Sud koji je uputio zahtjev stoga mora, kako bi utvrdio mjerodavno tržište, provjeriti postoji li uistinu zamjenjivost između usluga internetskog posredovanja i drugih prodajnih kanala, neovisno o činjenici da ti kanali imaju različite značajke i ne nude iste funkcije pretraživanja i usporedbe ponuda hotelskih usluga.

87 U tom smislu, sudu koji je uputio zahtjev mora uzeti u obzir sve elemente koji su mu podneseni.

88 U ovom slučaju valja istaknuti da je u okviru postupaka pokrenutih u Njemačkoj, iz kojih proizlazi ovaj predmet, Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud) u svojoj odluci od 18. svibnja 2021. potvrdio ocjene koje su u svrhu utvrđivanja mjerodavnog tržišta dali Oberlandesgericht Düsseldorf (Visoki zemaljski sud u Düsseldorfu) i Savezni ured za zaštitu tržišnog natjecanja.

Tako je potvrdio zaključak prema kojem je mjerodavno tržište proizvoda za potrebe primjene praga tržišnog udjela iz Uredbe br. 330/2010 tržište hotelskih platformi, definirano kao tržište na kojem internetske hotelske platforme nude usluge posredovanja pružateljima usluga smještaja.

89 Iako se ocjene saveznog tijela za tržišno natjecanje i žalbenih tijela u Njemačkoj koje se odnose na utvrđivanje mjerodavnog tržišta proizvoda u svrhu primjene Uredbe br. 330/2010 ne odnose *stricto sensu* na konačne odluke kojima se utvrđuje povreda prava tržišnog natjecanja koje se, u skladu s člankom 9. stavkom 2. Direktive 2014/104, mogu predočiti nacionalnim sudovima barem kao *prima facie* dokaz povrede, te su ocjene, kada se odnose na isto tržište u zemljopisnom smislu, ipak dio posebno relevantnih elemenata konteksta.

90 Međutim, na sudu koji je uputio zahtjev je da utvrdi sadržava li takva definicija tržišta, koja uzima u obzir posebne značajke „ugovornih usluga” koje nude IPA-ovi, kako s gledišta pružatelja smještaja tako i s gledišta krajnjih potrošača, bilo kakvu pogrešku u analizi ili se temelji na pogrešnim utvrđenjima.

91 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti tako da članak 3. stavak 1. Uredbe br. 330/2010 treba tumačiti na način da, u situaciji u kojoj internetska platforma za rezervaciju hotelskog smještaja služi kao posrednik u transakcijama sklopljenima između smještajnih objekata i potrošačâ, definicija mjerodavnog tržišta za potrebe primjene praga tržišnog udjela predviđenog tom odredbom zahtijeva konkretno ispitivanje zamjenjivosti, sa stajališta ponude i potražnje, između usluga internetskog posredovanja i drugih prodajnih kanala.

Troškovi

92 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (drugo vijeće) odlučuje:

1. **Članak 101. stavak 1. UFEU-a**

   treba tumačiti na način da:

   klauzule o paritetu, kako široke tako i uske, sadržane u sporazumima sklopljenima između internetskih platformi za rezervaciju hotelskog smještaja i pružatelja usluga smještaja ne ulaze u područje primjene te odredbe zato što su akcesorne navedenim sporazumima.

2. **Članak 3. stavak 1. Uredbe Komisije (EU) br. 330/2010 od 20. travnja 2010. o primjeni članka 101. stavka 3. [UFEU-a] na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađenih djelovanja**

   treba tumačiti na način da:

   u situaciji u kojoj internetska platforma za rezervaciju hotelskog smještaja služi kao posrednik u transakcijama sklopljenima između smještajnih objekata i potrošačâ, definicija mjerodavnog tržišta za potrebe primjene praga tržišnog udjela predviđenog

tom odredbom zahtijeva konkretno ispitivanje zamjenjivosti, sa stajališta ponude i potražnje, između usluga internetskog posredovanja i drugih prodajnih kanala.

Potpisi

[i] Nakon prvotne objave ovog teksta na internetu, u njegove točke 50. i 75. te točku 1. izreke unesena je jezična izmjena.